

(3)

**TÜRKÇE: BİR TOPLUMSAL KAYNAŞMA MODELİ OLARAK HALKA
DOĞRU ve ZİYA GÖKALP
ENGLISH: AS A MODEL OF THE SOCIETAL INTERGARTION TOWARD
TO THE NATION and ZİYA GÖKALP**

Yrd. Doç. Dr. Selçuk AYDIN*

ÖZET

Halk ve aydınlar arasında yaşanan yabancılaşma sorunu bir toplumun ilerlemesinin önündeki en büyük engellerden olduğu gibi, toplumsal çözülmenin ve toplumsal yozlaşmanın da öncü göstergelerindedir. Yüzlerce yıl süren modernleşme çabaları sonucunda, halk ve aydınlar arasındaki mesafenin açılması bireylerin ve aydınların birbirlerine yabancılaşmasına neden olmuştur.

Bu doğrultuda Ziya Gökalp'in genel felsefesi ve Türk aydınlarının Türk halkına medeniyet götürerek ondan hars edinmelerini konu edinen halka doğru çağrısı, ortaya çıkan yabancılaşma sorununun ortadan kaldırılması için oldukça önemli bir içerik taşımaktadır. Halkla aydınlar arasında bütünleşmeyi sağlamayı amaç edinen bu formülasyon, halkla aydınlar arasındaki kopukluğun ortadan kaldırılarak, güçlü bir milli teşekkül oluşturmanın bir örneği olarak karşımızda durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aydınlar, Halk, Halka Doğru.

ABSTRACT

Alienation matter between society and intellectuals as being one of the biggest obstacles for the advance of a society, is one of the forward signs of social undone and social degeneration. Due to the modernization efforts for centuries, more remoteness between society and intellectuals has caused alienation of them.

In this way, Ziya Gökalp's general philosophy and a call whose subject is that Turkish intellectuals want society to make what they submit to the society a culture have an important content for putting away the existing alienation. This formula whose aim is to make wholeness between the society and the intellectuals is an example of a strong national formation with eliminating the separation between the society and the intellectuals.

Keywords: Intellectuals, Society, Up to the Society.

---

* Öğretim Üyesi, Kars Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kars/TÜRKİYE; selcukoltu@hotmail.com

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş ve yükselme dönemlerinde Türk halk her zaman asli unsur olarak kabul edilmişken, imparatorluğun duraklama, gerileme ve dağılma dönemlerinde gittikçe göz ardı edilen bir mahiyete bürünmüştür. Çok kimlikli bir yapının başlangıçta asli unsuru olan Türk halkı, zamanla bu önemini kaybetmiştir. Gerileme ve dağılma dönemlerinde bir takım reformlarla devlet, eski görkemli günlerine döndürülmeye çalışırken, uygulamaya konulan reformlar sorunların bir kısmına geçici çözümler ürettiği gibi beraberinde yeni sorunları da gündeme getirmiştir. Bu bağlamda devlet ve halk arasında ortaya çıkan yabancılaşma sorunu bunun en güzel örneklerinden birisidir. Atılan her adım halk ve devlet arasındaki kopukluğun biraz daha artmasına neden olduğu gibi, devletin halkına, halkın da devletine yabancılaşmasına neden olmuştur.

Yabancılaşma sorununun diğer bir boyutu da halk ve aydınlar arasında ortaya çıkmıştır. Bir tarafta batılı değerlerle yetişen medeniyetin gerçekliği hakkında bilgi sahibi olan, ancak kendi öz benliğine yabancı olan aydınlar, diğer tarafta da öz kültürü bünyesinde barındıran buna karşın medeniyetin gerçeklerinden habersiz bir mahiyette olan halk kitleleri.

Bir milletin yaşaması için elzem olan unsurlardan birisi kültürdür. Kültür bir milletin asli kimliği ve geçmişten gelen tüm tecrübelerinin toplamıdır. Milleti millet yapan ve ona kimlik kazandıran, aynı zamanda yaşadığı toplumu ona anlamlı gösteren, bireylerin kendilerini gerçekleştirmesine yardım eden ana unsurların başında kültür gelmektedir. Diğer taraftan milletin varlığını devam ettirmesi aynı zamanda medeniyetin ona sağladığı imkânları kullanmasını da gerektirmektedir.

Toplumsal yaşam içerisinde en büyük sorunsallardan birisi halk ve aydınlar arasındaki kopukluktur. Bu bağlamda Ziya Gökalp, yaşadığı dönem itibarıyla hem Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde hem de Cumhuriyetin kuruluş aşamasında ortaya koyduğu felsefi ve toplumsal bakış açısıyla oldukça önemlidir. Gökalp'in hem genel felsefesi hem de kültür ve medeniyet kavramlarına yüklediği anlam bağlamında öne sürdüğü fikir yelpazesi; toplumsal yaşam içerisinde ki halk ve aydın yabancılaşmasının reçetesi gibidir. Halk ve aydınlar arasında kurulacak sağlıklı bir bağın Türk Milletine kazandıracakları Ziya Gökalp için hayati bir anlam ifade etmektedir.

1. OSMANLININ SON DÖNEMİ: TÜRLÜK ve TÜRK HALKI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş devresinde etkili bir unsur olan Türklük, XVI. yüzyıldan sonra etkisini gittikçe yitirmeye başladı. Kabile yapısından imparatorluk yapısına geçilmesiyle birlikte padişahların halife sanını kullanmaları Türklük unsurunun gerilemesine ve imparatorluk içerisinde ümmet yapısının ön plana geçmesine neden olmuştur. Çok değişik etnik gruplardan ve milletlerden oluşan bu yapı, dinsel eğilimlere göre belirlenmiştir. Bu yapıda her millet kendi sahip olduğu özelliklere göre yargılanmakta, vergi vermekte ve yönetime katılmaktaydı. Bunun yanında devşirme yoluyla yönetici bürokrasinin oluşturulması, medrese kültürünün ağırlık kazanması, başta dil olmak üzere birçok toplumsal alanda yöneticilerle halk arasında ikilikler çıkmasına ve Türk unsurunun Osmanlılar içerisinde ağırlığını kaybetmesine neden olmuş, Türkler bir nevi "idraksiz, anlayışsız" olarak nitelendirilmeye başlanmıştır

(Turan, 1990: 58).

Millet sistemi olarak adlandırılan bu yapı, 1789 Fransız İhtilali sonucu ortaya çıkan milliyetçilik hareketleriyle birlikte değişmeye başlamış, milliyetçilik hareketlerinin etkisi özellikle Balkanlar’da görülmüş, Yunanistan’ın 1829’da bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte diğer topluluklarda da aynı eğilimler baş göstermiştir. Ayrıca Arap ve Arnavut milliyetçilerinin Osmanlı’dan kopmaları Osmanlı’nın İslamlık anlayışına vurulan büyük bir darbe niteliğindedir. Milliyetçilik hareketleri imparatorluğun Türk olmayan unsurları arasında yaygınlaşırken, Türklerde bu hareket oldukça geç başlamıştır. Bunun temel nedeni, imparatorluğun asli unsurunu oluşturan Türklerin Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşten kurtarılmasını ve tekrar eski gücüne kavuşturulmasını amaçlamalarıdır.

Gerek Osmanlılık gerekse de İslamcılık ideolojisinin arka planında devletin kurtarılması düşüncesi vardır. Ancak gerek Osmanlılığın gerekse İslamcılığın gelişen olaylar karşısında çözüm önerisi olmaktan çıkması aydınlar arasında yeni bir anlayışın doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu yeni düşünce Türkçülük olarak II. Meşrutiyet’e temel teşkil eden ve Cumhuriyet yönetiminin temel formlarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Bu yeni fikirlerin geldiği kanalların başında, dışarıya gönderilen öğrenciler gelmektedir. Avrupa’ya eğitim almaya giden öğrenciler kaçınılmaz olarak oradaki fikir ortamlarından önemli ölçüde etkilenmişlerdir. Yine on dokuzuncu yüzyılın sonlarına ve yirminci yüzyılın başlarına doğru Türkçülük hareketi başka önemli bir kaynaktan, Rusya Türklerinden siyasal bir hız kazanmıştır (Güneş, 2009:145). Gaspıralı İsmail, Akçuroğlu Yusuf, Ağaoğlu Ahmet, Hüseyinzade Ali gibi Türkçüler, Pan-Türkist fikirlerin Osmanlı topraklarında yayılmasına önemli bir etki göstermişlerdir (Georgeon, 2005:12).

1908’de II. Meşrutiyetin ilanı, Türkçülüğün teşkilatlanmasına ve Türkçü derneklerin kurulmasına imkân vermiştir. Türkiye’de Türk milliyetçiliği esas alınarak kurulan ilk dernek, Türk Derneği’dir. Türkçülüğü bilimsel temellere oturtmayı amaçlayan bu derneğin amacı, Türk diye anılan bütün bu kavimlerin geçmişlerindeki eserlerinin ortaya çıkarılarak hem kendilerinin hem de halkın öğrenmesini sağlamaktır. 1911 yılında Türk Derneği, kendi adıyla aylık, toplam 7 sayılı bir dergi çıkarmıştır. Türk Derneği’nin kapanmasından sonra, Türkçülüğün daha sistematik ve siyasal biçimde bir organı haline gelen Türk Yurdu dergisi çıkmaya başlamıştır (Üstel, 2010: 22-27-43).

12 Mart 1912 yılında Türklerin milli terbiye ve ilmi, sosyal, iktisadi seviyelerinin ilerleme ve yükselmesiyle Türk ırk ve dilini araştırmak amacıyla Türk Ocağı kurulmuştur. Türk Ocağı bu amacını, kurslar açarak, konferanslar ve tartışma programları düzenleyerek, kitaplar ve broşürler yayınlayarak ve de okullar açmak suretiyle gerçekleştirmeye çalışmıştır. Ocağın, sadece ulusal ve toplumsal amaçlara hizmet etmeyi, bunun dışında politika ve siyasal faaliyetler yapmamayı kendisine ilke edinmiştir. Türk Yurdu dergisi Türk Ocağı’nın başlıca yayın organı haline gelmiştir (Üstel, 2010:63-64). İstanbul’da Türk Derneği, Türk Yurdu ve Türk Ocağı gibi kurumlar aracılığıyla Türkçülük hareketi ivme kazanmışken, Selanik’te de 1911’de yayınlanan Genç Kalemler dergisi, özellikle dilde sadeleşme hareketi ile bu fikir akımına öncülük etmiştir (Berkes, 2010:421). Türk Ocağı ve Türk Yurdu tarafından çıkarılan “Halka Doğru”, “Türk Sözü” gibi dergiler halkçılık yönünden, gene bu dönemde yayınlanan “Bilgi Mecmuası” bilimsel araştırmalar yapmak amacıyla yayımlar

yaparken “İslam Mecmuası” da Türk Ocakları’nın din ve ahlak konularındaki görüşlerinin yayınladığı dergiler olmuştur (Üstel, 2010:112-168).

Yukarıda kısaca izah edildiği üzere, Türk halkının düşmüş olduğu buhrandan kurtulması noktasında düşün alanında ciddi bir takım görüş ve öneriler dile getirilmektedir. Bu noktada Ziya Gökalp (1876–1924) geliştirdiği görüşleriyle hem İttihat ve Terakki’nin hem de Cumhuriyet döneminin ideologu ve kuramcısı olarak değerlendirilmekle birlikte, yirminci yüzyılda Türkiye’nin yetiştirdiği en önemli sistematik düşünürlerin başında gelir (Parla, 2009: 21). Ziya Gökalp uzun süre ümmetin türevi olan bir ulus anlayışına sadık kalmıştır. Jön Türk rejiminin ideologu olarak, iktidardaki aydın tipini temsil etmiş, onun imgesi Türk gençliği üzerinde büyük bir etki yaratmıştır. Cumhuriyet Türkiye’sinin bir noktada fikir hocası olmuştur (Georgeon, 2009: 91-92). Görüşleri, zaman içinde hem dönemin çok hızlı değişimlere sahne olması, hem de resmi ideolog olarak uzlaşmacı bir karakter göstermesi nedeniyle çeşitli değişimler geçirmiştir. Çok uluslu Osmanlı İmparatorluğu’ndan bir ulus-devlet olan Türkiye Cumhuriyeti’ne geçiş süreci yıllarında yaşamış, dönemin çok karmaşık ortamında, ulusal kimliğin gelişmesi için Türk, İslam ve Batı değerleri arasında bir uzlaşma arayışına girmiştir. Birçok konuda görüş belirtmekle birlikte, özellikle kültür alanında çalışmış, Türk halklarının eski geleneklerini, dinlerini, adetlerini incelemiş ve ulusal bir kültür geliştirmeye uğraşmıştır (Georgeon, 2009: 96).

2. ZİYA GÖKALP’İN GENEL FELSEFESİ

Ziya Gökalp, Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak adlı yapıtında “çağdaş bir İslam Türklüğü” oluşturmaktan bahsederken Türk milletinin “Ural-Altay ailesine, İslam ümmetine, Avrupa beynelmileliliğine mensup bir cemiyetten ibaret” (Gökalp, 2006:17) olduğunu belirtir. Kendi tarihsel bilincinin farkında olan çağdaş bir millete vurgu yapmakla birlikte, birbiriyle uzlaşmaz kabul edilen üç akımı belirli sınırlar içerisinde bir potada eritmeyi amaçlamış gözükmektedir. Çağdaşlaşmak deyiminden, çağdaş olan medeniyet topluluğunun gittikçe mükemmelleşen ilim ve tekniğinde hiçbir milletten geri kalmayacak şekilde üstün bir yer elde etmek olduğunu belirtir. Medeniyet topluluğu içinde ortak bir insan hayatı yaşamanın, hiçbir vakit ne aile ve devlet hayatlarının kendisine haslığına, ne de millet ve ümmetin içinde bulundurduğu kültürel dayanışmalara aykırı olmadığını ifade etmiş ve Türklerin, çağdaş medeniyetin akıl ve ilmiyle donanmış bir halde Türk-İslam harsı yaratmaya çalışması gerektiğini belirtmiştir (Gökalp, 2006: 34).

Gökalp, Türkçülüğün Esasları adlı yapıtının ikinci bölümünde, Türkçülüğün programını sunar. Bu programı önemli kılan unsur, halka dönük bir karakterde olmasıdır. Programda ilk önce dil alanında bir takım faaliyetlerin icra edilmesi gerektiği hususuna yer verilir. Yeni bir Türkçe için, ilk önce dildeki gereksiz Arapça ve Acemce tabirlerin, kelimelerin ve deyimlerin temizlenmesi gerektiğini belirtir. Daha sonra mevcut olan ancak haberimiz olmayan milli tabir ve ifade tarzlarının dile eklenmesi ve son aşamada ise henüz yeterli bir bilimsel seviyede olunmadığı için bilimsel anlamda evrensel kelimelerin dile ilave edilmesinin zorunluluğundan bahseder ve buradan hareketle dilde Türkçülüğün ilkeleri olarak bir takım öneriler sunar (Gökalp, 1986: 130-131). Onun dil konusunda önerdiği fikirlerin ortak gayesi dildeki mevcut ikiliğin ortadan kaldırılmasıdır. Dilin mana bakımından çağdaş, terimler bakımından İslami, dil bilgisi ve imla konusunda ise Türkleştirilmesi gerektiğini belirtir. Yeni kavramların

çağa, terimlerin ümmete, konuşma dili kelimelerinin ise, milletin konuşmasına dayanması gerektiğini önemle vurgular (Gökalp, 2006: 21-22). Dil bir milletin yaşamasını sağlayan en büyük araçlardan biridir. Eğer bu araç üstüne düşen görevi yerine getirmese, o zaman o millet yok olmaya, unutulmaya mahkûmdur. Birbirini anlamayan bir milletin sonu hüsrandır. Aslında millet olmanın ilk belirtisi, ortak dilden geçer. Gökalp'in serzenişi, Osmanlıca konuşan havas ile Türkçe konuşan avamın dil konusunda yaşadığı ikiliktir. Bir tarafta yapay bir dil olan Osmanlıca, diğer tarafta yüzlerce yıldır halkın bağrında yaşayan ve ana dili olan Türkçe. Gökalp burada kendi tercihini ortaya koymuş ve halkın yanında olduğunu göstermiştir.

Gökalp'in üzerinde durduğu kavramların başında millet kavramı gelmektedir. Milleti ne ırki, ne kavmi, ne coğrafi, ne siyasi, ne de iradi bir zümre olarak görmez. Milleti "lisanca, dilce, ahlakça ve bediiyatça müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir zümre" (Gökalp, 1986: 18) olarak ifade eder. Millet, kendisine ait bir harsa sahip olan bir zümreden ibarettir. Hars, halkın ananelerinden, teamüllerinden, örflerinden, sözlü veya yazılı edebiyatından, lisanından, musikisinden, dininden, ahlakından, bedii/estetik ve iktisadi mahsullerinden ibarettir. Böyle olduğu için, "hars" demokratiktir. Hars kavramını canlı ananelerin birleşimi olarak tarif ettikten sonra, harsın cemiyetin şuursuz benliğinden doğduğunu, ilahi bir muvaffakiyetle yürüdüğünü ve asla hataya düşmediğini belirtir. Şuurla edinilecek olan şey Gökalp için sadece medeniyettir. Medeniyetten alınacak şeyin ise, ilimlerin hakikatlerini kendimizde bulmak için, yalnız ilimlerin usullerinin alınması gerektiğini, hatta, tekniklerin, fenlerin mahsullerini değil kendilerinin alınması gerektiğini belirtir (Gökalp, 1980: 42).

Ziya Gökalp'in düşünce sistematığında hars ve medeniyet kavramları yukarıda görüldüğü üzere çok önemli bir yer işgal eder. Gökalp hars ve medeniyet arasında hem benzerlikler hem de bir takım ayrılıklar olduğunu, bu iki kavram arasındaki en büyük birleşim noktasının ise, bu iki kavramında bütün toplumsal (içtimai) hayatları içine alması hususunda kendini gösterdiğini ifade eder. Toplumsal (içtimai) hayatın, dini, ahlaki, hukuki, muakalevi, bedii, iktisadi, lisani ve fenni hayat olarak sekiz kısımdan oluştuğunu ve bu sekiz tür içtimai hayata da hars adı verildiği gibi, medeniyet de denildiğini belirtir. Daha sonra bu iki kavram arasındaki farkı izah etmeye çalışır. Harsın milli olduğu halde medeniyetin evrensel olduğunu ifade eder. Harsın, yalnız bir milletin dini, ahlaki, hukuki, muakalevi, bedii, iktisadi ve fenni hayatlarının, medeniyetin ise, birçok milletin toplumsal hayatlarının birleşiminden oluştuğunu belirtir.

Medeniyetin, usul vasıtasıyla ve de bireysel çabalarla meydana gelen toplumsal hadiselerin birleşimi olduğunu, harsın ise usul ve bireylerin iradeleriyle ortaya çıkmadığını ve medeniyet gibi suni olmadığını söyler (Gökalp, 1986: 25-26). Usul noktasından hareketle, memleketteki ikili kavramlara dikkat çeker. Bunların başında dildeki ikilikten bahseder. Türklerin konuştuğu Türkçe ve suni bir dil olan ve usul ile yapılan Osmanlıca'yı örnek gösterir. Buna benzer şekilde iki vezin olduğunu Türk halkının kullandığı Türk vezninin usul ile yapılmadığını ve halk şairlerinin, vezinli olduğunu bilmeden gayet güzel lirik şiirler yazabildiğini belirtir. Osmanlı veznine gelince bunun Acem şairlerinden alındığını ve bu vezinde şiir yazarların taklitle ve usulle yazdıklarını, bu nedenle aruz vezninin halk arasında itibar görmediğini belirtir. Sonuç olarak aruz vezninin İran harsına dahil olduğunu ifade eder. Burada belirtmek istenen şey, asırlar süren tarihsel birikimdir. Toplumsal hayatta yaşanan ikiliklere diğer

bir örnek olarak musikiyi verir. İki musiki olduğunu, bunlardan birisinin halk arasında kendi kendine doğmuş olan Türk Musikisi, diğersinin ise, Bizans'tan alınan Osmanlı musikisi olduğunu ifade eder.

Türk musikisinin ilham ile vücuda geldiğini ve taklit edilerek dışarıdan alınmadığını, fakat Osmanlı musikisinin taklitle dışarıdan alındığını ve usul ile devam ettirildiğini, bunlardan ilkinin harsa ikincisinin ise medeniyete ait olduğunu belirtir. Gökalp, medeniyetin, usulle yapılan ve taklit vasıtasıyla bir millettten diğersimillete geçen mefhumların ve tekniklerin toplamı olduğunu, harsın ise hem usulle yapılmayan, hem de başka milletlerden alınmayan duygulardan oluştuğunu belirtir. Gökalp aynı ikiliğin edebi, ahlaki ve hatta ilmi alanda da mevcut olduğunu ifade eder. Gökalp bu ikiliğin nedeni olarak, Osmanlı enmuzecinin Türkün harsına ve hayatına muzır olan emperyalizm sahasına atıldığından dolayı kozmopolit olduğunu, bunun da sınıf menfaatini milli menfaatin üstünde görmelerinden kaynaklandığını belirtir. Osmanlı'nın genişledikçe, yüzlerce milleti siyasi dairesine almasıyla, idare edenlerle idare olunanlar olarak iki ayrı sınıf haline geldiklerini, idare edenlerin Osmanlı sınıfını, idare olunanlar ise Türk sınıfını oluşturduklarını ve bu iki sınıfın birbirlerini hiç sevmediklerini belirtir. Osmanlı sınıfının, kendini milletin hakimi olarak gördüğünü ve idare ettiği Türklere mahkum millet gözüyle baktığını ve bununda mevcut olan tüm ikiliklerin kaynağı olduğunu belirtir (Gökalp, 1986: 28-29-33).

Gökalp, hars ile medeniyeti birbirinden ayıran temel nedenin, harsın bilhassa duygulardan, medeniyetin ise bilgilerden oluşmasından kaynaklandığını ifade eder. İnsanda duygular usule ve iradeye tabi değildir. Bir millet diğersbir milletin dini, ahlaki, bedii duygularını taklit edemeyeceğini, harsı oluşturan içtimai hayatlar arasında samimi bir dayanışma ve derin bir ahenk olduğunu belirtir. Gökalp, hars ile medeniyet arasındaki ilişkiyi şöyle özetler. Her kavmin önceleri yalnız harsı vardır. Bir kavim, harsen yükseldikçe siyaseten de yükselerek kuvvetli bir devlet vücuda getirir. Diğers taraftan harsın yükselmesinden de medeniyet doğmaya başlar. Medeniyet, önce milli harstan doğduğu halde, bilahare komşu milletlerin medeniyetinden de birçok müesseseler alır. Fakat bir cemiyetin medeniyetindeki gelişmenin süratle oluşması zararlıdır. Harsı kuvvetli, fakat medeniyeti zayıf bir milletle, harsı bozulmuş, fakat medeniyeti yüksek olan diğersbir millet, siyasi mücadeleye girince, harsı kuvvetli olan millet daima galip gelmiştir. Dolayısıyla Türkçülüğün vazifesi, bir taraftan yalnız halk arasında kalmış olan Türk harsını arayıp bulmak, diğers taraftan batı medeniyetini tam ve canlı bir suretle alarak milli harsa aşılmasıdır (Gökalp, 1986: 34-40).

3. ZİYA GÖKALP'TE HALKA DOĞRU

Gökalp'in Türkçülük anlayışının temelinde yer alan esas felsefe halka doğru umdesidir. Bu ilke Gökalp'in halkçılık anlayışının temelini oluşturur. Türkçülüğün Esasları'nda "Halka doğru ne demektir. Halka doğru gidecek olan kimlerdir?" sorularına; "Bir milletin münevverlerine, mütefekkirlerine o milletin güzideleri adı verilir. Güzideler yüksek bir tahsil ve terbiye görmüş olmakla halktan ayrılmış olanlardır. İşte halka doğru gitmesi lazım gelenler bunlardır." cevabını vermektedir. Güzidelerin niçin halka doğru gidecekleri sorusuna şu şekilde cevap verir: "...memleketimizde hars denen şey yalnız halkta mevcuttur. Güzideler henüz harstan nasiplerini almamışlardır... Meseleyi halledebilmek için evvela şu noktalara cevap verelim: güzideler neye maliktir? Halkta ne vardır? Güzideler medeniyete maliktir.

Halkta hars vardır. O halde güzidelerin halka doğru gitmesi şu iki maksat için olabilir: 1- halktan harsi bir terbiye almak için, halka doğru gitmek 2- halka medeniyet götürmek için, halka doğru gitmek... Güzideler harsı yalnız halkta bulabilirler, başka bir yerde bulamazlar. Demek ki halka doğru gitmek, harsa doğru gitmek mahiyetindedir. Çünkü halk, milli harsın canlı bir müzesidir” (Gökalp, 1986: 41-42).

Gökalp, güzidelerin aldıkları terbiyede milli harsın olmadığını, bunun nedeninin de güzidelerin eğitim aldıkları okulların halk mektebi olmamasından kaynaklandığını belirtir. Bu nedenle güzidelerin, milli harstan mahrum olarak yetiştiklerini ve bu eksikliği tamamlamanın yolunun da, halkın içine girerek onlarla birlikte yaşamaktan geçtiğini önemle vurgular. “Bir taraftan halkın içine girmek, halkla beraber yaşamak. Halkın kullandığı kelimelere, yaptığı cümlelere dikkat etmek. Söylediği darb-ı meselleri, an'anevi hikmetleri işitmek. Düşünüşündeki tarzı, duyuşundaki üslubu zaptetmek. Şiirini, musikisini dinleyerek, raksını, oyunlarını seyretmek. Dini hayatına, ahlaki duygularına nüfuz etmek. Giyinişinde, evinin mimarisinde, mobilyalarının sadeliğinde güzellikleri tadabilmek. Bunlardan başka halkın masallarını, fıkralarını, menkıbelerini, tandırname adı verilen eski töreden kalma akidelerini öğrenmek. Halk kitaplarını okumak... Halkın sanat eserlerini toplayarak milli müzeler vücuda getirmek lazım. İşte Türk milletinin güzideleri, ancak uzun müddet halkın bu milli hars müzeleri ve mektepleri içinde yaşadıkdan ve ruhları tamimiyle Türk harsıyla meşbu olduktan sonradır ki millileşmek imkânına nail olabilirler” (Gökalp, 1986: 42-43). Tam anlamıyla halka doğru gitmek için; halkın içinde yaşayarak, ondan milli harsı tamamıyla almak gerekir. Bunu sağlamanın yolu da Türkçü gençlerin muallimlikle köylere gitmeleridir. Osmanlı güzidelerinin ancak, tamamıyla halk harsını aldıktan sonra milli güzideler olacaklarını ifade eder. Halka doğru gitmenin ikinci vazifesi de, halka medeniyet götürmektir. Çünkü halk, uygarlıktan yoksundur. Buna karşılık güzideler, uygarlığın nimetlerine sahiptir ve güzideler, halka, Doğu'yu ya da Osmanlı medeniyetini değil, Garp/Batı uygarlığını götürmelidirler (Gökalp, 1992: 145).

Yukarıdaki düşünceler ışığında kuramsal bir model oluşturan Gökalp; Türk toplumunun üç temel unsurunun, yani Türklük, İslamlık ve modernitenin birleşimin gerçekleştirilebilmesi için, seçkinler ile halk arasındaki alışverişe güvenir. Gökalp, maddi ve manevi açılardan en yüksek hali temsil eden ve insanlığın ortak mirası olan “medeniyet” ile insanlığın belirli bir topluluğunun gelenek ve göreneklerinin bütünü oluşturduğu “hars” (kültür) arasında temel bir ayrım yapar. İkinciye zedelemeyen birinciye, örneğin “Batı” uygarlığının teknik yönlerini benimsemek mümkün olduğunu ifade eder. Toplum sınıflara bölünmez, aralarında organik bir dayanışmanın bulunduğu iki unsur içerir; Seçkinler ve halk. Seçkin özümlediği “medeniyeti” götürmek üzere halka gitmelidir; buna karşılık, halktan onun sahip olduğu milli kültürü öğrenmelidir. Başka bir deyişle, seçkin, Gökalp'ın “yaşayan milli kültür müzesi” adını verdiği şeyi oluşturan halkın yanında “millileşmelidir.” Ziya Gökalp'ın bu düşüncelerinin, Türk entelektüel ve siyasal dünyası üzerine derin bir etkisi olmuştur. Toplum içinde uzlaşma düşüncesini getiren, Türkiye'ye uygun görmediği sınıflar mücadelesi şemasını reddeden bu düşünceler, özellikle de Kemalist seçkinleri çok etkilemiştir. Halkevleri gibi bir kurumda ve Cumhuriyet döneminde girişilen etnografik ve folklorik araştırmalarda bu düşüncelerin yankısını bulmak mümkündür (Georgeon, 2009: 99-100).

SONUÇ

Batılı anlamda devletin reforme edilmesi ve beraberinde yaşanan modernleşme çabaları halk ile devlet arasında ki mesafenin açılmasına yol açtığı gibi, halkın devlete yabancılaşmasına da neden olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme çabalarının sonucunda devlet ve halk arasında ortaya çıkan kopukluğun bir benzeri de, halkla aydınlar arasında yaşanmıştır. Bu durumda, halkın yenilikleri algılamasını zorlaştırmış ve yapılan yeniliklere muhalif olmasına neden olmuştur. Aydınlar bir toplumun ilerlemesinin en büyük aracı, aynı zamanda da toplumsal yapıda meydana gelen değişiklikleri topluma aktaracak ve topluma yol gösterecek olan gruptur. Bu noktada Gökalp'in halka doğru çağrısı oldukça önemlidir. Bu çağrı, halk ve aydın bütünleşmesini sağlamaya dönük bir çabanın ürünüdür. Gökalp, Türk aydınlarıyla Türk halkı arasında ki kopukluğa dikkat çekmek isterken, aynı zamanda mevcut kopukluğun ortadan kaldırılması için önemli bir reçete sunmaktadır.

Gökalp'in çağrısının özünde millet olma bilincine varmış kaynaşmış bir halk modeli söz konusudur. Yaşanan çağın getirdikleriyle, kültürel değerlerin bileşkesinden, güçlü bir millet olma gayesi esas amaç olarak benimsenmiştir. Gökalp'in yaşadığı dönem dikkate alındığında, Türk toplumundaki geri kalmışlık ve de entelektüellizmin geldiği noktadaki kültürel eksiklik, Gökalp'i bu tür bir formülasyona yöneltmiştir. Halkının duygularına ve yaşantısına karşı kayıtsız olan bir entellektüelizin üreteceği değer, kendi benlik dünyasından öte bir anlamı olmayacağı gibi, medeniyet tasavvuru olmayan bir halkın da yaşanan anda var olması oldukça güçtür.

Yukarıda Gökalp'e dair açıklamaların ortaya koyduğu düşünsel sistematik, halkçı yönü ağır basan bir karakterdedir. Tüm söylem ve öneriler halk için olduğu gibi, devlet onu oluşturan insanların bir yansıması olarak ele alınmış ve bu nokta da mevcut eksikliklerin giderilmesi hususunda tavsiyeler ortaya konmuştur. Ortaya koyduğu felsefe tek taraflı bir geçmiş özlemi olmayıp, sürekliliği olan ve çağdaş bir milletin, millet olma bilinci ile birlikte güçlü ve müreffeh bir devlet olarak hayat bulabilmesinin gayesini gütmektedir. Millet olabilmenin asli unsuru olarak halkın bağrını göstermiş, medeni ve gelişmiş bir Türkiye için medeniyetin usul ve yöntemlerinin alınması gerektiğini önemle belirtmiştir.

Mevcut düzendeki ikiliklerin nedenini saptayarak çözüm adresi olarak halkı göstermesi bakımından, düşünceleri oldukça etkileyicidir. Seçkinler ve halk bütünleşmesi onun temel önermelerindedir. Birbirini anlamaktan uzak iki sınıflı bir toplumunun sonunun hüsrana olduğunun bilincindedir. Gökalp'in medeniyetle harsı, aydınlarla halkı buluşturmaya dayalı anlayışı kendinden sonraki sosyal ve siyasal gelişmelerin muhteviyatını derinden etkilemiştir. Gökalp'te halka doğru medeniyet ile harsın birleşmesi sonucunda ilerlemek ve geleneksel ikiliklerin ortadan kaldırılarak, güçlü bir millet olmanın yollarını ortaya koymak biçiminde tezahür etmiştir.

KAYNAKÇA

Berkes, Niyazi. (2010). Türkiye'de Çağdaşlaşma, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Georgon, François. (2005). Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935), (Çev.Alev Er). İstanbul: Tarih Vakfı.

Georgon, François. (2009). Osmanlı-Türk Modernleşmesi (1900-1930), (Çev.

Ali Berktaş), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Gökalp, Ziya.(2006). Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak. (Haz. Osman Karatay). Ankara: Akçağ Yayınları.

Gökalp, Ziya. (1986). Türkçülüğün Esasları. (Haz. Mehmet Kaplan). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Gökalp, Ziya. (1980). Makaleler IX. (Haz: Şevket Beysanoğlu). İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Gökalp, Ziya. (1992) Eserlerinden Seçmeler, (Haz: Bülent Bora). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Güneş, İhsan. (2009) Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı (1920–1923). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Korkmaz, Alaaddin. (1998). Ziya Gökalp, İstanbul: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.

Parla, Taha. (2009). Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korporatizm. İstanbul: İletişim Yayınları.

Turan, Şerafettin. (1990). Türk Kültür Tarihi. Ankara: Bilgi Yayınları.

Üstel, Füsün. (2010). İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları 1912–1931. İstanbul: İletişim Yayınları.